

جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

رساله سطح ۴

**تحليل ونقد دیدگاه قرآن پژوهان معاصر در حکمت کوتاهی وبلندی سوره
های قرآن**

استاد راهنما:

حجه الاسلام دکتر علیرضا عظیمی فر

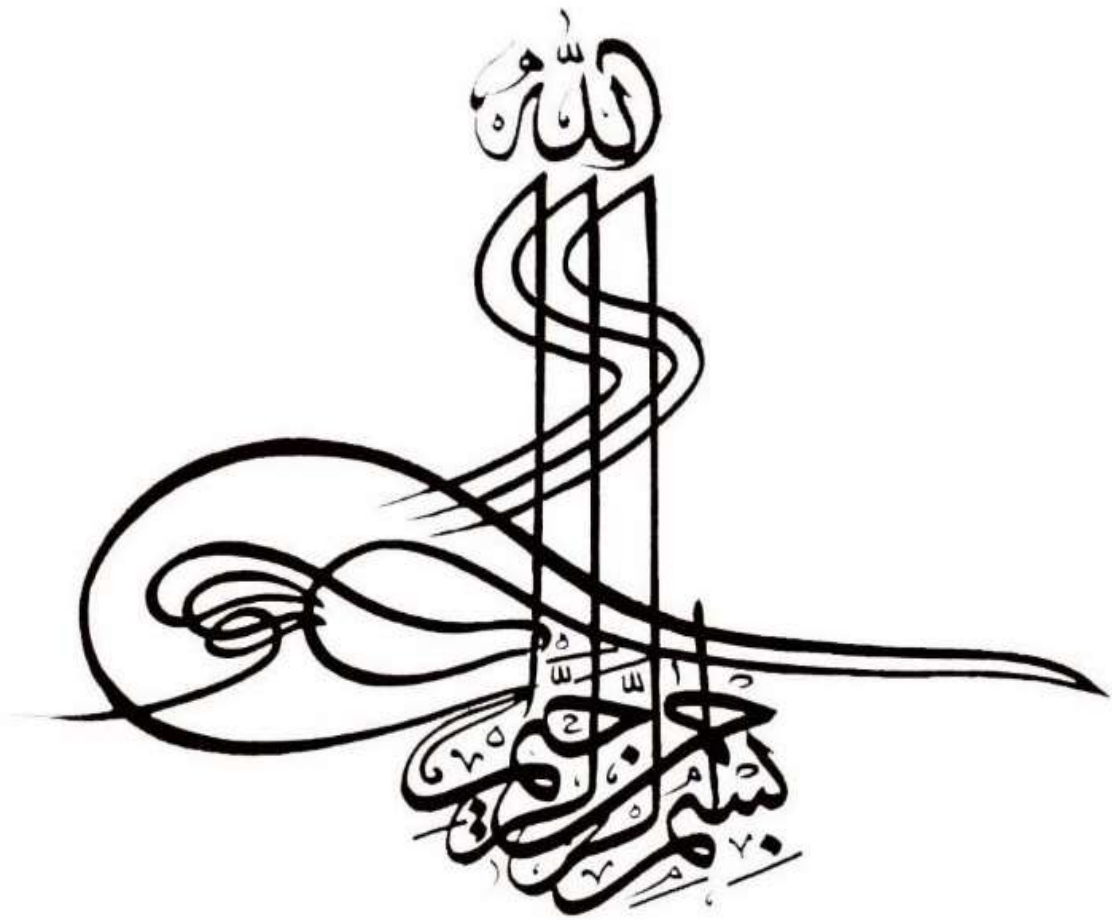
استاد مشاور:

حجه الاسلام دکتر سید محمدحسین میری

نگارنده :

زهره زکی

سال تدوین: ۱۴۰۲ش

تحمیدیه

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطیبین الطاهرین

سپاس مخصوص خدایی است که آفریننده آسمانها و زمین و هر آنچه میان آنها است. پروردگاری که انبیاء الهی (علیهم السلام) را برای هدایت بشر مبعوث نمود و میان آنان رسول مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله) را شرافت داد به دین جاودانه اسلام و به کتاب مقدس قرآن. خداوند بلند مرتبه و مهربان، که علیم است به همه رازهای پیدا و ناپیدا.

تقدیم

تقدیم به مقام شامخ پیامبر اکرم (ﷺ) و به دخت گرامیش فاطمه زهرا (علیها السلام) و به اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) و به وجود نورانی ولی الله الاعظم امام زمان (عجل الله تعالی فرجه)؛ این تحفه درویشی است که به محضر اولاد بزرگوار سرور و سالار شهیدان حسین بن علی (علیه السلام) پیشکش کرده، امید است در روز جزا دستگیرمان باشند.

تقدیر و تشکر

باسپاس و تشکر از محضر اساتید محترم به ویژه از جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای دکترعلیرضا عظیمی فر استاد راهنما و جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای دکترسید محمد حسین میری استاد مشاور که راهنمایی های تخصصی و علمی فراوان در تنظیم و تدوین این پژوهش ایراد نمودند و هم چنین از اساتید بزرگوار جناب آقای دکتر احسان ابراهیمی و جناب آقای دکتر محسن قمرزاده و برادر بزرگوارم دکتر محمدعلی زکی که با مشورتها و راهنمایی های دلسوزانه و علمی خود مرا در به سامان رساندن این نوشتار یاری نمودند.

هم چنین از هم کاری و صبر و تحملی که خانواده دلسوز و مهربانم به ویژه همسر بزرگوار و صبورم و دختران عزیزم طی آماده سازی و تنظیم این تحقیق از خود نشان دادند، بسیار سپاسگزارم.

(۶۵) یوسفی غروی ، محمد هادی ، تاریخ تحقیقی اسلام ، ترجمه: حسین علی عربی، ج ۱-۳، چاپ ششم ، قم : انتشارات موسسه آموزشی و پرورشی امام خمینی ۱۳۹۲ ش

منابع کتب عربی (از نرم افزار جامع نور و جامع الاحادیث)

- (۱) ابن خلدون، عبدالرحمن، المقدمة، بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا،
- (۲) ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار صادر، ۱۴۱۴ق
- (۳) ابن هشام، السیره النبویه، بیروت: دارالمعرفه، بی تا
- (۴) ابن عطیه آندولسی، عبدالحق، المحرر الوجیز فی تفسیر الکتاب العزیز، ج ۴، بی جا، بی تا
- (۵) ابی الحسین، احمد بن فارس بن زکریا، معجم مقاییس اللغه، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۹ق.
- (۶) ابوالحسین، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغه، تحقیق عبدالسلام محمد هارون، ج ۶، قم: مکتبه الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ق،
- (۷) البوطی، محمد سعید رمضان، من روائع القرآن، ط ۵، دمشق: مکتبه الفارابی، ۱۹۷۷م،
- (۸) بقاعی، ابراهیم بن عمر، تفسیر جزء عم؛ مقتطف من نظم الدرفی نظم الایات والسور، بیروت: دار صادر، بی تا
- (۹) بلاغی، محمد جواد، آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن، چاپ اول، لبنان: مکتبه الوجدانی، ۱۴۲۰ق
- (۱۰) بدوی، احمد عباس، اهم خصائص السور والایات المکیه ومقاصدها، چاپ اول، مکه مکرمه: جامعه ام القرى، ۱۴۰۱ق
- (۱۱) جوهری، ابونصر، الصحاح تاج اللغه وصحاح العربیه، چاپ چهارم بیروت: دارالعلم للملایین، ۱۴۰۷ق
- (۱۲) حوی سعید، الاساس فی تفسیر، چاپ سوم، القاهره: دارالسلام، ۱۴۱۲ق
- (۱۳) خویی، سید ابوالقاسم، البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱، چاپ ۵، بیروت: دار الزهراء، ۱۴۰۸ق
- (۱۴) خفاجی، سر الفصاحه، (بی جا) الرحمانیه، ۱۳۵۰ق

- (۱۵) خلف الله، محمد احمد، الفن القصصى فى القرآن الكريم، الطبعة الرابعة، قاهره: سينالذشر، موسسه الانتشار العربى، ۱۹۹۹م
- (۱۶) دراز، محمد عبدالله، النبأ العظيم، مصر: مطبعة السعادة، ۱۹۶۰م
- (۱۷) دراز، محمد عبدالله، مدخل الى القرآن الكريم، دارالقرآن الكريم، ۱۳۹۱ق
- (۱۸) دروزه، محمد عزت، التفسير الحديث، چاپ دوم، بيروت: دارالغرب الاسلامى، ۱۴۲۱ق
- (۱۹) راغب اصفهاني، حسين بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، چاپ چهارم، قم: انتشارات طليعه نور، ۱۴۲۹ق
- (۲۰) رضوان، عمر ابن ابراهيم، آراء المستشرقين حول القرآن الكريم، ط ۱، رياض: دارالطبيه، ۱۹۹۲م
- (۲۱) زرقانى، محمد عبد العظيم، مناهل العرفان فى علوم القرآن، دار احياء التراث العربى، بى جا، بى تا
- (۲۲) زرقانى، محمد عبد العظيم، مناهل العرفان فى علوم القرآن، بيروت: دارالفكر، ۱۴۱۴ ق.
- (۲۳) زرکشی، بدرالدين محمد بن عبدالله، البرهان فى علوم القرآن، محمد ابوالفضل ابراهيم، القاهرة: عيسى البابى الحلبي، ۱۹۷۵م
- (۲۴) طبرسى، فضل ابن حسن، مجمع البيان، ج ۱، بيروت: دارالاضواء، ۱۴۰۵ق،
- (۲۵) طريحي، فخرالدين، مجمع البحرين، سيد احمد حسيني، چاپ ۳، تهران: كتاب فروشى مرتضوى، ۱۳۷۵ش
- (۲۶) طه، حسين، المجموعه الكامله لمولفات الدكتور طه حسين، ج ۱۴، بيروت، ۱۹۷۴م
- (۲۷) صلاح عبدالفتاح خالدى، اعجاز القرآن البيانى ودلائل مصدره الربانى، الطبعة الاولى، عمان: دار عمار للنشر والتوزيع، ۱۴۲۱ ق (نرم افزار کتابخانه مدرسه فقاها)
- (۲۸) عسكرى، سيد مرتضى. القرآن الكريم و روايات المدرستين، ج ۱، شركه التوحيد للنشر ۱۴۱۵ ه.ق.
- (۲۹) عياشى، محمد بن مسعود، كتاب التفسير، ج ۱، تهران: چاپخانه علميه، ۱۳۸۰ش
- (۳۰) كلينى، محمد بن يعقوب، كافى، تهران: دارالكتب الاسلاميه، ۱۳۶۵ش
- (۳۱) فضل الله، سيد محمد حسين، من وحى القرآن، ج ۱، بيروت، دارالملاك، ۱۴۱۹ق،
- (۳۲) فضلى، عبدالهادى، تهذيب البلاغه، ج ۸، بى جا، المجمع العلمى الاسلامى، ۱۳۷۷ش

- (۳۳) قطب، شاذلی، فی ظلال القرآن، ج ۱، مقدمه تفسیر سوره بقره، بیروت و قاهره: دارالشروق، ۱۴۱۲ق
- (۳۴) مسلم، مصطفی، مباحث فی التفسیر الموضوعی، دمشق: دارالقلم، ۲۰۰۷م
- (۳۵) مصطفی محمود، القرآن محاوله لفهم عصری، ناشر: دارالمعارف، مصر، ۱۹۹۹م
- (۳۶) محمدرشید رضا، تفسیر المنار، ج ۱، الطبعة الثانية، القاهرة، ۱۳۶۶ دار المنار ۱۴ شارع الانشاء القاهرة
- (۳۷) مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۹، ط ۲، بیروت: موسسه الوفاء، ۱۴۰۳ق،
- (۳۸) معرفت، محمدهادی، مقدمه التفسیر الاثری الجامع، ج ۱، چاپ اول، قم: انتشارات موسسه فرهنگی التمهید ۱۳۸۷ش،
- (۳۹) -----، التمهید فی علوم القرآن، ج ۴ و ۵، قم: مطبعة مهر، ۱۳۹۷ش،
- (۴۰) -----، تلخیص التمهید، جلد ۲، چاپ ۶، قم: ناشر موسسه النشر الاسلامی، ۱۴۲۸ق
- (۴۱) نصیر الدین طوسی، تجرید الاعتقاد، ملاحظات: به تحقیق حسینی جلالی، چاپ اول، قم، ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۰۷ق،

منابع مقالات و مجلات و نشریات

- (۱) جعفری، سید محمد مهدی، شیوه تفسیری پرتویی از قرآن، (تفسیر قرآن بالفاظ قرآن) بینات؛ فصلنامه موسسه معارف اسلامی امام رضا، سال دوم شماره ۳، پاییز ۱۳۷۴، ویژه پژوهشهای قرآنی
- (۲) خامه گرمحمد، مقاله "نگاهی به چگونگی نزول سوره های قرآن کریم، فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهشهای قرآنی، سال ۲۲ شماره ۴، پیاپی ۸۵، زمستان، ۱۳۹۶ش،
- (۳) راضیه موحدی نیا، حسام الدین ربانی، مقاله بررسی رویکرد تاریخ مندان به معرفت دینی باتاکید بر نگاه تاریخی به قرآن، دو فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهشهای معرفت شناسی / پاییز و زمستان، ۱۳۹۵ش، شماره ۱۲
- (۴) زیر نظر گروه قرآن پژوهی، به کوشش علی نصیری، یاد نگار محمد هادی معرفت، معرفت قرآنی، ج ۵، ۲، متن بیانات آیت الله معرفت با عنوان زبان قرآن، روشمندی معرفت دینی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷، تهران، چاپ اول،
- (۵) سروش، عبدالکریم، قرآن کلام محمد (ص) یا کلام خداوند؟، روزنامه جام جم، تاریخ انتشار: یکشنبه ۱۲ اسفند ۱۳۸۶ / سال هشتم / شماره ۲۲۳۳
- (۶) سعیدی روشن، محمدباقر، زبان چند بعدی قرآن، پژوهش و حوزه، بهار ۱۳۸۷، سال نهم، شماره ۳۳،

۷) محمودی نصر پیام / میرزایی سمیه ،/ موسوی محسن، مقاله شناخت مکی ومدنی برپایه شکل موج سوره ها ، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای قرآنی ، بهار ۱۴۰۰، سال ۲۶، شماره ۱، پیاپی ۹۸.

۸) معارف مجید، آموزش قرآن درسیره رسول خدا (ص)(۱)، مقاله پرتال جامع علوم انسانی، رشد آموزش قرآن، شماره ۱، ۱۳۸۱ش

۹) معارف، مجید، جایگاه اعجاز علمی قرآن در تفسیر نوین، فصلنامه صحیفه مبین، شماره ۳۷، بهار و تابستان ۱۳۸۵ش

۱۰) معبدی آرانی سعید ، موفقیت پیامبر در کنترل گروه های اندک در مدینه پس از هجرت، نامه تاریخ نو، ۱۳۹۱

۱۱) معرفت قرآنی، مجموعه مقالات بزرگداشت آیت الله معرفت، مرکز مطالعات قرآن دانشگاه مفید، قم، ۱۳۹۵، چاپ اول

۱۲) معرفت قرآنی، نظم آهنگ قرآن، مهدی سلطانی ، ج ۳، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷،

۱۳) مصاحبه با آیت الله محمد هادی معرفت ، فصلنامه بینات، ش ۶، صص ۹۶-۹۷،

۱۴) مودب سید رضا، محسن قربانیان ، مقاله کارکرد های پیوستگی سوره در تفسیر، پژوهش نامه قرآن وحدیث، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، شماره ۲۱، ص ۱۱

۱۵) نصیری علی ، مقاله ساختار درونی روشمند آیات قرآن ، آموزه های قرآنی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، بهار-تابستان ۱۳۹۰، شماره ۱۳

منابع سایت ها و بیانیه ها

۱) (ایکنا خبرگزاری بین المللی قرآن) خبرنگار ایکنا به مناسبت ۳۰ دی ماه، سالروز درگذشت مهندس بازرگان، گفت وگویی با سیدعلی میرموسوی، عضو هیئت علمی دانشگاه مفید و رئیس دانشکده علوم سیاسی این دانشگاه، انجام داده است تاریخ انتشار: ۰۱ بهمن ۱۳۹۸ - ۰۹:۰۳

۲) بیانات امام خامنه ای در خطبه های نماز جمعه تهران ۱۳۸۰/۲/۲۸

۳) (سایت ویکی فقه)، تهانوی، محمدعلی بن علی، کشف اصطلاحات الفنون و العلوم، ۲ جلد، مکتبه لبنان ناشرون - بیروت، چاپ: اول، ۱۹۹۶ م، ذیل واژه حکم،

۴) خاتمی، احمد، شبکه تلویزیونی افق، در تاریخ ۱۶/۱/۱۴۰۱ مصادف با ۳ رمضان، بلاغت در نهج البلاغه

۵) خاور نجفی، نصرت، (سایت نوگرا، سایتی برای نواندیشان)، معرفی شخصیت ابن عاشور و تفسیر التحریر و التنویر،

۶) محمد رضا وصفی، نومعتزلیان؛ گفتگو با ناصر حامد ابوزید و عبدالجابر یومحمد آرکون و حسن حنفی، ص ۱۵، چاپ اول، نگاه معاصر، تهران

۷) محمد علی ایازی، مقاله زبان قرآن، سایت نویسنده در اینترنت،

۸) ناصر مکارم شیرازی، فرهنگ نامه علوم قرآن، «نزول تدریجی قرآن کریم»، ص ۹۸۳، سایت آیت الله مکارم شیرازی، [آیین رحمت](#)، معارف اسلامی و پاسخ به شبهات

۹) ناصر حامد ابوزید، مدرن کردن اسلام یا اسلامی کردن مدرنیته، ترجمه روح الله فرج زاده،
(www.nasr-hamed-abuzayd.blogfa.com)

۱۰) المراغی، احمد بن مصطفی، تفسیر المراغی، ج ۱، (ط. الحلبي)، الطبعة الاولى، ۱۹۴۶م (سایت اینترنتی کتابخانه مدرسه فقاها ت)